

ELEKTRON TA'LIMNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI

To'lqinov Ziyodullo Xayrullo O'g'li

Annotatsiya: *Elektron o'quv kurslarini yaratishdan umumiy maqsad bilim olish jarayoni samaradorligini oshirish va mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishdan iborat. Kunduzgi ta'lim tizimida o'qituvchi tomonidan nazorat qilinadigan talabalarning mustaqil ishlarini uslubiy jihatdan to'g'ri tashkil etish imkonini beradigan qo'shimcha ta'lim vositalari sifatida elektron o'quv kurslaridan foydalanish mumkin. Shunday qilib, kunduzgi ta'lim doirasida ochiq ta'lim texnologiyalari, xususan, elektron ta'lim usuli bosqichma-bosqich joriy etiladi. Shu bilan birga, ochiq ta'lim tizimida elektron o'quv kurslari talaba uchun asosiy ta'lim axborot manbai hisoblanadi. Va ushbu maqolada elektron ta'limning afzalliklari va kamchiliklari haqida muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar : *Elektron o'quv kurs , axborot manbai , elektron ta'lim usuli , masofaviy ta'lim,*

KIRISH

III ming yillikning boshida sanoat jamiyatidan axborot jamiyatiga o'tish sodir bo'lib, unda bilim va axborot asosiy ishlab chiqaruvchi kuchga aylanadi. Axborot jamiyatida ta'lim strategiyasi sezilarli darajada o'zgaradi va uning eng muhim xususiyati axborot texnologiyalaridan keng foydalanishdir.

Zamonaviy sharoitda oliy texnik ta'limning eng muhim vazifasi - bo'lajak muhandis va tadqiqotchilarda ilmiy tafakkurni, yangi ma'lumotlarni mustaqil o'zlashtirish va tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini, ilmiy farazlarni qurish va ularni sinab ko'rish uchun eksperimentlarni rejalashtirish qobiliyatini rivojlantirishdir. Yangi axborot texnologiyalarini keng qo'llamasdan turib, bu muammoni hal qilish mumkin emas. Axborot resurslari mohiyatan yangi iqtisodiy toifaga aylanib , ilmiy-texnika taraqqiyotining navbatdagi yuksalishini belgilab berdi.

Axborot jamiyatida intellektual jarayonlar keng tarqalmoqda va rivojlangan mamlakatlarda ishchilarning yarmidan ko'pi intellektual faoliyat sohasida band. Axborot oqimining ko'payishi va yuqori texnologiyali ishlab chiqarish 21-asr muhandisiga talablarni oshirdi. 21-asr muhandisi yuqori kasbiy kompetensiyadan tashqari, zamonaviy axborot texnologiyalarini mukammal bilishi va o'z faoliyatida ulardan faol foydalanishi kerak. Zamonaviy jamiyatda bilim tezda eskirganligi sababli, zamonaviy muhandis o'z malakasini doimiy ravishda oshirib borishi kerak. Shu bilan birga, kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash ko'p hollarda ishlab chiqarish faoliyatida

uzilishlarsiz amalga oshirilishi kerak , shuning uchun elektron ta'lim texnologiyalaridan foydalanish tobora dolzarb bo'lib bormoqda.

MUAMMO VA UNING MUHOKAMASI

Axborot texnologiyalari sohasidagi jadal taraqqiyot shaxsiy kompyuterlardan samarali o'qitish vositasi sifatida foydalanish imkonini beradi. O'quv jarayonini avtomatlashtirish kompyuter o'quv dasturlari va elektron darsliklar yordamida amalga oshiriladi, ular faqat magnit tashuvchilar (lazerli disklar) yordamida emas, balki mahalliy va global kompyuter tarmoqlaridan foydalangan holda ham qo'llaniladi. Ikkinchi holda, zamonaviy o'qitish texnologiyalarini joriy etish imkonini beradigan maxsus axborot-ta'lim muhiti shakllanadi. Axborot-ta'lim muhitini to'ldirish, shuningdek, mahalliy va global kompyuter tarmoqlaridan samarali foydalanish uchun ushbu fan sohasidagi fanning hozirgi holatiga javob beradigan yuqori sifatli elektron o'quv kurslarini zudlik bilan ishlab chiqish zarur [1].

Bugungi kunda "elektron ta'lim" (EL) tushunchasi eski "masofaviy ta'lim" atamasi bilan birga qo'llaniladi. EE kengroq tushuncha bo'lib, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) asosida o'qitishning turli shakllari va usullarini nazarda tutadi.

Bugungi kunda o'rganish yangi vositalarni talab qiladi. Ushbu vositalar Internetning katta resurslari va imkoniyatlarini to'liq hisobga olishi kerak. Elektron ta'lim bunday vositalarni taqdim etishi va kompaniyalarga yuqorida sanab o'tilgan muammolarni bartaraf etishda yordam berishi mumkin. Elektron ta'limning asosiy xususiyati - bu o'quv jarayonini chinakam inqilob qilish imkonini beruvchi Internetdan foydalanish. Elektron ta'lim kontentni ishlab chiquvchilarni, mavzu bo'yicha mutaxassislarni va o'quvchilarni birlashtiradi. Kompaniyalar kontentni turli formatlarda yetkazib berishi, olingan bilimlar darajasini boshqarishi va o'quvchilar, kontent ishlab chiquvchilar va ekspertlarning onlayn hamjamiyatlarini yaratishi mumkin. Talabalar o'z qiziqishlaridan kelib chiqib, yolg'iz o'qishlari yoki virtual klublar tuzishlari mumkin.

MUAMMONING YECHIMI

Elektron ta'lim - bu kam xarajat bilan eng yuqori darajadagi o'qitish, tinglovchilarning motivatsiyasini oshirish va jarayonning barcha bosqichlarida barcha ishtirokchilarni aniq nazorat qilish. Bugungi tez sur'atda o'z xodimlari uchun elektron ta'lim tizimini joriy qiluvchi tashkilotlar o'zgarishlardan qo'rqmasligi kerak. Bundan tashqari, o'zgarish ularning afzalligiga aylanadi.

Elektron ta'lim (e- Learning) - bu bilimlarni taqdim etish va etkazish, talaba va o'qituvchi o'rtasidagi o'zaro aloqani qo'llab-quvvatlash va bilimlarni nazorat qilish uchun kompyuter texnologiyalari va ma'lumotlarni uzatish.

tizimlaridan foydalanishga asoslangan o'quv texnologiyasi. So'nggi yillarda elektron ta'limning roli (ba'zan "masofaviy ta'lim" atamasi qo'llaniladi) tashkilotlar xodimlarining malakasining zarur darajasini saqlab qolish muammosini hal qilishda sezilarli darajada oshdi. Bu talab qilinadigan o'qitish hajmlarining sezilarli darajada oshishi, jamoaviy o'qitish rejimini ta'minlash qobiliyati, talabalar va o'qituvchilarning tezkor o'zaro ta'siri (shu jumladan real vaqt rejimida), masofaviy kurslar bozorining rivojlanishi va boshqa omillar bilan bog'liq. Bu sohadagi asosiy vazifalar foydalanuvchilarga masofaviy (elektron) ta'lim tizimlarini joriy etish uchun to'liq funksional, kengaytiriladigan, moslashuvchan muhitni taqdim etishdan iborat.

O'zbekistonda "elektron ta'lim" atamasi hali ham nisbatan kam qo'llaniladi. Biroq, Shimoliy Amerika va G'arbiy Evropada ushbu atamaning o'xshashlari mavjud (Elektron O'rganish , elektron Repetitorlik yoki qisqartirilgan E- ta'lim , E- tutoring) so'nggi yillarda juda keng qo'llanilmoqda. Ular ta'limda zamonaviy AKTni qo'llash sohasidagi bir qator terminologik tushunchalarni o'zida mujassam etgan, masalan, multimedia, veb -ta'lim, onlayn ta'lim va boshqalar. Asta-sekin bu atamalar masofa atamasini almashtirmoqda Ta'lim bugungi kunda global dunyoda keng tarqalgan va moda bo'lgan "Masofaviy ta'lim (DL)" atamasining analogidir. Bu zamonaviy DL tizimlarida AKTdan foydalanish va an'anaviy universitetlarda DL texnologiyalarining keng joriy etilishi bilan bog'liq. Shunday qilib, masofadan turib va to'g'ridan-to'g'ri universitet kampuslarida o'qish o'rtasidagi chegaralar xiralashgan. Masofaviy va o'quv jarayonini an'anaviy tashkil etishning bunday integratsiyasi "elektron ta'lim" atamasi bilan yanada mosroq aks ettirilgan [2].

Elektron ta'limning global, umumiy muammosi - bu AKTga asoslangan axborot-ta'lim muhitini yaratish va undan samarali foydalanishdir. Didaktik nuqtai nazardan, bunday muhitni ishlab chiqish va undan foydalanishda uchta eng muhim muammo mavjud:

- talabalarining mustaqil bilish faoliyatini tashkil etish;
- o'qituvchilar tomonidan har bir talabaning o'quv faoliyatini individual qo'llab-quvvatlashni tashkil etish;
- talabalar uchun guruhli ta'lim ishlarini tashkil etish (munozaralar, loyihalar bo'yicha hamkorlik va boshqalar).

An'anaviy mashg'ulotlar bilan hamma narsa ko'proq yoki kamroq aniq: talaba ma'ruzaga keladi, nazariy material oladi va keyin seminarlarda ma'lum amaliy ko'nikmalarni qo'llaydi. Masofaviy ta'limda o'qituvchi va talabalar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri, yuzma-yuz aloqa mavjud emas - bu o'quv jarayonini tashkil etishni qiyinlashtiradi, chunki har bir talaba materiallarni mustaqil ravishda o'rganadi va shunchaki zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalarni

riyojlantirishga shubha qilish mumkin. masalan, oliy ma'lumot olayotganda. Ushbu muammoni E- ta'lim (elektron ta'lim) orqali hal qilish mumkin, bu bugungi kunda masofaviy ta'limni rivojlantirishda inqilobiy va eng istiqbolli yo'nalish hisoblanadi. O'zining asosiy vazifasi - masofaviy ta'limni hal qilishdan tashqari, elektron ta'lim kunduzgi kursga ajoyib qo'shimcha bo'lishi mumkin, chunki elektron o'quv kurslarini ishlab chiqishda qo'llaniladigan texnologiyalar sifat va samaradorlikni oshirishga yaxshi yordam beradi. an'anaviy ta'lim [6].

Elektron ta'limda barcha o'quv materiallarining raqamlashtirilganligi va internet tarmog'iga joylashtirilishi o'quv jarayonini tashkil etishda qator afzalliklarni beradi:

Kursning istalgan vaqtda mavjudligi. Elektron texnologiyalar o'qitishni "24/7/365" tamoyili bo'yicha tashkil etish imkonini beradi: talaba kursda kuniga 24 soat, haftada 7 kun, yiliga 365 kun ishlashi mumkin. Kurs ishtirokchilari uchun elektron topshiriqlar va ma'ruzalar istalgan vaqtda mavjud bo'lib, talabalar ushbu kursni qanday sur'atda yakunlashni mustaqil ravishda hal qilishadi;

Kursning Internetga kirish imkoniyati mavjud bo'lgan dunyoning istalgan nuqtasidan mavjudligi. Shu bilan birga, aksariyat kurslar uchun yuqori tezlikdagi tarmoq ulanishi talab qilinmaydi: modem orqali muntazam dial-up ulanishi etarli;

taqdim etilgan ma'lumotlarning kengligi. Internet tarmog'ida bo'lgan talaba kurs materialini ustida ishlash jarayonida istalgan dunyo manbalariga (boshqa o'quv markazlari resurslari, butun dunyo bo'ylab elektron kutubxonalar va boshqalar) bevosita kirishi mumkin; [3]

axborot bilan ta'minlash samaradorligi. An'anaviy ta'limda axborot manbai kitob bo'lib, uning yangilanish davri oylar va ba'zan yillar davom etadi. Bugungi kunda bir qator jadal rivojlanayotgan fanlar mavjud bo'lib, ularda monografiyalarda umumlashtirilgan ma'lumotlar nashr etilgandan keyin eskiradi. Internet har qanday ma'lumotni yangilash va bir necha daqiqada talabalar uchun undan foydalanish imkonini beradi;

ta'lim jarayonini yanada moslashuvchan tashkil etish. Har qanday o'quv fanida soddaroq va murakkabroq bo'limlar mavjud. Elektron ta'lim o'qituvchiga diqqatini kursning murakkabroq bo'limlariga qaratishga, mustaqil ta'lim uchun oddiy qismlarni joylashtirishga imkon beradi;

o'quv jarayonini avtomatlashtirish - o'qituvchi test uchun topshiriqlarning ko'plab shunga o'xshash versiyalarini yaratishi va ularning bajarilishi natijalarini tekshirishi shart emas: tizim o'qituvchining iltimosiga binoan har qanday parametrlarni tanlaydi va natijalarni tekshiradi va o'qituvchining ishida saqlaydi. jurnal; [4].

Multimedia. An'anaviy matn va grafik ma'lumotlardan tashqari, elektron ta'lim tabiiy ravishda ta'lim jarayonida barcha multimedia vositalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi: animatsiya, video, ovoz va rang. Bu o'qitiladigan materialning ravshanligini ta'minlaydi va odamning yangi ma'lumotni idrok etish mexanizmlarining ko'pchiligidan foydalanishga imkon beradi;

elektron ta'lim texnologiyalari zamonaviy yoshlarning mentalitetiga ko'proq mos keladi, ular uchun Internet amalda "ikkinchi haqiqat"ga aylandi;

Zamonaviy infokommunikatsiya texnologiyalarini ishonchli egallash zamonaviy ta'lim muassasasi bitiruvchisining asosiy kompetensiyalaridan biridir. Talabanning elektron ta'lim formatida treningdan o'tishi talabanning umumiy kompyuter savodxonligini keskin oshirishi mumkin; [5]

XULOSA

Taqdim etilayotgan axborotning kengligi va miqyosi, global axborot resurslaridan foydalanish talabanning tegishli fikrlash uslubini shakllantiradi. Bundan tashqari, elektron ta'limdan foydalanish talabalarning mustaqil ishlashi uchun sezilarli imkoniyatlarni beradi, o'z-o'zini tashkil qilish ko'nikmalarini shakllantirishga va o'quv vaqtini oqilona rejalashtirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1 Иванова Е.О., Осмоловская И.М. Теория обучения в информационном обществе. – М.: Просвещение, 2011. – 190 с.

2 Соловов А.В. Электронное обучение: проблематика, дидактика, технология. – Самара: Новая техника, 2006. – 462 с.

3 Гильмутдинов А.Х., Ибрагимов Р.А., Цивильский И.В. Электронное образование на платформе Moodle. – Казань: КГУ, 2008. – 169 с.

4 Богомолов В.А. Обзор бесплатных систем управления обучением // Educational Technology & Society, 2007. – 188 с.

5 Руднев А.Ю., Тегин В.А. Теория и практика построения и применения ИТ-систем в обучении [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.orbis-medievalis.nm.ru/library/ouvarov.html>. Дата обращения: 11.06.2012.